

РОЗДІЛ 9. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК
БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІINFLUENCE OF PROCESSES OF GLOBALIZATION
IS ON DEVELOPMENT OF RECORD-KEEPING IN UKRAINE

У статті розглянута глобалізація як об'єктивний процес, що протікає й зачіпає практично всі сфери людської діяльності. Бухгалтерський облік розвивається під впливом соціальних, економічних та інформаційних процесів, що відбуваються, тому вимагає уточнення поняття «об'єкти бухгалтерського обліку» для організації управління окремим підприємством та економікою країни загалом. Процес глобалізації характеризується впровадженням нових технологій, що є одним з чинників ринкової конкуренції та ефективності підвищення виробництва та якості виробництва продукції. Глобалізація економічних стосунків вимагає уніфікації норм і правил бухгалтерського обліку та його стандартизації, підвищує вимоги до нормативно-правової бази, регулює діяльність компаній і банків, підвищує вимоги до професіоналізму спеціалістів з бухгалтерського обліку. У статті проведено аналіз проблем застосування в Україні міжнародних стандартів фінансової звітності.

Ключові слова: бухгалтерська звітність, міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), глобалізаційні процеси, аналіз господарської діяльності, гармонізація стандартів.

В статті розглянуто глобалізація як об'єктивний процес, який протікає

и затрагивает практически все сферы человеческой деятельности. Бухгалтерский учет развивается под влиянием происходящих социальных, экономических и информационных процессов, поэтому требует уточнения понятие «объекты бухгалтерского учета» для организации управления отдельным предприятием и экономикой страны в целом. Процесс глобаллизации характеризуется внедрением новых технологий, что является одним из факторов рыночной конкуренции и эффективности повышения производства и качества производства продукции. Глобализация экономических отношений требует унификации норм и правил бухгалтерского учета и его стандартизации, повышает требования к нормативно-правовой базе, регулирует деятельность компаний и банков, повышает требования к профессионализму специалистов по бухгалтерскому учету. В статье проведен анализ проблем применения в Украине международных стандартов финансовой отчетности.

Ключевые слова: бухгалтерская отчетность, международные стандарты финансовой отчетности (МСФО), глобализационные процессы, анализ хозяйственной деятельности, гармонизация стандартов.

УДК 657(477)

DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.48-88>

Бессонова Г.П.

доцент,

доцент кафедри обліку та аудиту
ДВНЗ «Приазовський державний
технічний університет»

Bessonova Galina

Priazovsky State Technical University

The article considers globalization as an objective process that takes place and affects practically all areas of human activity. A record-keeping develops under along with social, economic, technical and informative processes that take place. Therefore the objects of record-keeping require clarification of the concept for organization of separate enterprise management and on the whole by the economy of the country. The process of globalization is characterized by introduction of new technologies that are one of the factors of market competition leading to the efficiency of production increase and to the improvement of production quality of goods. Globalization of economic relations requires the unitization of norms and rules of record-keeping and its standardization, promotes requirements to the normatively-legal base, and regulates activity of companies and banks. The development of world economic relations in the framework of globalization has become one of the objective conditions for significant changes both in the Ukrainian accounting and reporting system and in the accounting systems of almost all countries. The mapping of modern international processes in national accounting systems presents complex unsolved problems. Globalization is not just an acceleration of the pace of internationalization, but a qualitatively new stage in world development. The article analyzes the problems of application of international financial reporting standards in Ukraine. Processes of harmonization of the systems of record-keeping that are expressed in introduction of IFRS examined in the context of involving Ukraine in capital markets. Development of record-keeping and accounting is needed also in regional integration of registration process, taking into account pre-conditions: political, national, historical traditions, lack of language barriers, traditional economic connections. By the 70ies of XX century most world countries had already had national standards of record-keeping, and the next step was the work on their unitization. In the decision of problems of record-keeping unitization two approaches were used: harmonization and standardization, i.e. mutual concordance, taking into the system, co-ordination, providing of mutual accordance.

Key words: financial statements, International Financial Reporting Standards (IFRS), globalization processes, business analysis, harmonization of standards.

Постановка проблеми. Виникнення глобалізованих фінансових ринків привело до того, що національні моделі системи бухгалтерського обліку та звітності стали розглядатися як такі, що не завжди забезпечують відображення світогосподарських явищ. Як зазначають Б. Нідлз, Х. Андерсон, Д. Колдуелл, «деякі проблеми виникають тому, що бухгалтерський облік розвивався в різних країнах різними шляхами. Все це ускладнює діяльність компаній за кордоном» [1, с. 407].

Важливим завданням в практиці бухгалтерського обліку на підприємствах України в умовах глобалізації є адаптація законодавства України до норм законодавства ЄС, що було затверджено Законом України від 18 березня 2004 р. № 1629-IV [2, с. 179].

Глобалізаційні процеси торкнулися також освітньої діяльності, здійснюється уніфікація організації навчального процесу в галузі економічної освіти, зокрема бухгалтерській. У 2005 р.

Україна приєдналась до Болонського процесу та доцільно проводить роботу щодо реформування системи вищої освіти на загальноприйнятих європейських принципах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням розвитку в сучасному світі глобальної економіки присвячено праці вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як Ю.М. Осипов, Р.І. Хасбулатов, Н.А. Косолапов, В.А. Медведев, І.П. Фаминський, В.М. Коллонтай, В. Толстих, Дж. Маклін, С.В. Голов.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження впливу глобалізації на розвиток системи обліку в Україні. Система бухгалтерського обліку та звітності має суб'єктивний характер, а їх стандарти відображають суб'єктивні економічні інтереси тих чи інших груп користувачів, тому важливим завданням науки про бухгалтерський облік є аналіз МСФЗ та проблеми їх застосування в українській практиці.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Щоби будь-яка країна розвивалася динамічно, необхідний розвиток системи бухгалтерського обліку. Інтеграція у світову систему та вступ України у ВТО були неможливі без сучасних систем обліку, тому в Україні відбувся перехід бухгалтерського обліку на МСБО (міжнародні стандарти бухгалтерського обліку), а також складання фінансової звітності за ними, яка забезпечила відкритість діяльності організацій усіх форм власності.

В останні роки ХХ століття у розвитку людського суспільства та його діяльності з'явилися принципово нові господарські явища. У світовій економіці утворилася тенденція глобалізації, що веде до високого ступеня інтернаціоналізації діяльності, інтеграції суспільного виробництва. В перекладі з латини глобалізація («*globusterrae*») – це земна куля, з англійської («*globe*») – також земна куля, з французької («*global*») – загальний. У сучасній мові використовуються такі терміни, як «глобалізм», «глобальне мислення», «глобальні проблеми», «глобальні моделі», «глобалістика», «глобальна безпека». Термін «глобалізація» вперше був використаний у 1983 р. Т. Левіттом у статті, опублікованій в журналі «*Harvard Business Review*», де він вживався для характеристики феномена злиття ринків продуктів, вироблених транснаціональними корпораціями [1]. Потім це поняття використовували представники Гарвардської школи бізнесу [1].

З 1990 р. це слово стало вживатися повсюдно. За оцінками Світового Банку вже у 1995 р. більше 90% населення світової кулі було залучено до процесів глобалізації.

На думку професора І.П. Фламінського, глобалізація – це «зростання взаємозалежності економіки, для якого у вітчизняній літературі використовувались терміни «інтернаціоналізація економіки»,

«інтернаціоналізація господарського життя». В останні два десятиріччя процеси інтернаціоналізації інтенсифікувалися і вийшли на якісно новий рівень – глобалізацію».

Глобалізація як етап у розвитку світової економіки приводить до таких змін:

- подальший розвиток відносин власності в напрямі транснаціоналізації великого корпоративного капіталу;
- зростання у світовій економіці ролі міжнародних злиттів і поглинань;
- переростання національної економіки в транснаціональну;
- поява якісно нового характеру співвідношення конкурентних і планових появ у комерційній діяльності;
- існування національної вартості товару разом з інтернаціональною вартістю;
- становлення регіональних угруповань як інтернаціональних суб'єктів міжнародних економічних відносин.

Глобалізація – це об'єктивний процес, який зачіпає всі сфери людської діяльності. Розвиток світогосподарських відносин в рамках глобалізації став однією з об'єктивних умов істотних змін як в українській системі бухгалтерського обліку і звітності, так і в облікових системах всіх країн.

За оцінками фахівців глобалізація економіки супроводжується переміщенням права регулювання глобальних потоків фізичного та фінансового капіталу з національного рівня на міжнародний. Змінюються суб'єкти й умови регулюючого впливу на процеси економічного відтворення й системи їх бухгалтерського обліку [4].

Створення глобальної фінансової інформаційної системи приводить до зміни вимог, які висуваються до бухгалтерського обліку.

Становлення та розвиток ринкових відносин в Україні сприяли ширшому використанню бухгалтерської інформації в управлінні підприємствами задля підвищення ефективності їх діяльності. Це пов'язано з розширенням кола суб'єктів, що приймають інвестиційні та інші господарські рішення й спираються на дані бухгалтерського обліку.

Зростання ролі інтеграції економіки до світового економічного простору потребує однотипності та прозорості принципів формування й розрахунку прибутку, бази оподаткування, інвестування та капіталізації активів, методика та організація яких у різних країнах різна, тому проблема уніфікації бухгалтерського обліку та фінансової звітності досить актуальна в Україні.

У світовій обліковій практиці виникла проблема гармонізації облікових методик [1], вирішення якої було знайдено спочатку у формуванні Міжнародних дослідницьких груп бухгалтерів (1996 р.), куди увійшли спеціалісти Американського інституту присяжних бухгалтерів, подібних інститутів Канади,

Англії, Уельсу, Шотландії, Ірландії, а потім у створенні Міжнародного комітету по бухгалтерському стандартам фінансової звітності (МСФЗ) (1973 р.) і Міжнародної федерації бухгалтерів (1977 р.) [1]. Мета комітету з МСФЗ полягає «в досягненні уніфікації принципів бухгалтерського обліку, які використовуються компаніями та іншими організаціями для фінансової звітності в усьому світі» [1]. Склалася глобальна система бухгалтерського обліку на базі МСФЗ, що є великим кроком економічного співтовариства. За допомогою МСФЗ можна отримати дані про діяльність компаній, зрозумілі будь-якому користувачу незалежно від його національності й місця знаходження.

Процес глобалізації має також негативні результати, до яких належать:

- збільшення нерівномірності соціально-економічного розвитку різних країн та зростання матеріального благополуччя різних соціальних шарів населення;
- різке загострення конкурентної боротьби у світі за ринки збуту, джерела сировини, висококваліфіковані кадри;
- забруднення довкілля та вичерпаність природних ресурсів.

Стратегія реформування бухгалтерського обліку передбачає застосування МСФЗ. Практика свідчить про те, що використання МСФЗ забезпечує зменшення ризику для кредиторів та інвесторів, зниження витрат кожної країни на розроблення власних стандартів, поглиблення міжнародної кооперації у сфері бухгалтерського обліку, однозначне розуміння фінансової звітності та зростання довіри до її показників.

МСФЗ – це документи, які визначають загальний підхід до складання фінансової звітності, а також пропонують варіанти обліку окремих засобів або операцій підприємств. Поява МСФЗ є важливою подією, оскільки господарючі суб'єкти, які бажають зареєструвати пакет акцій на фондовій біржі в будь-якій країні, повинні дотримуватися вимог відповідного органу з цінних паперів в цій країні.

Складність і кількість трансформаційних процедур залежать від ступеня розбіжностей вхідних і кінцевих параметрів. Щодо фінансової звітності йдеться про ступінь невідповідності П(с)БО і МСФЗ. Оскільки методи оцінювання статей звітності, сформульовані у П(с)БО, загалом узгоджені з МСФЗ, трансформація може бути здійснена на основі фінансових звітів, складених відповідно до вимог П(с)БО.

Суттєвою проблемою трансформації фінансових звітів є невідповідність (за назвою, кількістю, переліком, систематизацією, застосуванням, деталізацією) стандартів, які регулюють питання їх складання.

Найсуттєвішою проблемою є проблема відповідності тотожності МСФЗ і П(с)БО, які регулюють

як різні аспекти визнання, оцінювання й відображення в обліку його об'єктів, так і подання й розкриття інформації у фінансовій звітності. Під час вибору того чи іншого підходу основним критерієм слугує користь інформації для прийняття управлінських рішень, а також визначається, на кого розрахована звітність, які є потреби в інформації та якісні характеристики фінансової звітності. Це зумовлює об'єктивність постійного процесу розроблення нових та перегляду наявних стандартів, що разом з уніфікацією та гармонізацією сприяє зближенню різних облікових систем.

Сучасний стан бухгалтерського обліку в Україні можна охарактеризувати як сукупність:

- адміністративних та ринкових концепцій;
- національних і міжнародних стандартів;
- юридичної та економічної моделей.

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) останніми роками отримали визнання в усьому світі як єдина система подання інформації про фінансово-господарську діяльність підприємства. Українські компанії також переходять на міжнародні стандарти фінансової звітності. У світовій практиці довірою інвесторів користується звітність, складена відповідно до МСФЗ, оскільки вона об'єктивно й достовірно відображає інформацію про фінансове становище підприємства та результати його діяльності.

Першим етапом впровадження міжнародних стандартів в Україні можна позначити прийняття Урядом Програми реформування бухгалтерського обліку відповідно до МСФЗ. Як додаток до неї був затверджений План заходів по реалізації Програми реформування бухгалтерського обліку відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності. Основні заходи Програми були реалізовані у 2000 р., а одним з основних результатів став перехід на новий План рахунків бухгалтерського обліку. Перший етап реформування закінчився такими серйозними змінами:

- 1) в українські стандарти були запозичені з міжнародних стандартів принципово нові поняття, такі як «пов'язані сторони», «ділова репутація», «сегментна інформація», «умовні зобов'язання»;
- 2) був створений інститут професійних бухгалтерів України, що є профоб'єднанням, позитивну роль якого в перетворенні обліку переоцінити складно;
- 3) більшість компаній, банків, бюджетних організацій перейшла на МСФЗ;
- 4) дисципліна «Облік і фінансова звітність за МСФЗ» включена в програми українських ВНЗ.

Другим ключовим етапом можна назвати прийняття Концепції розвитку бухгалтерського обліку та звітності в Україні на середньострокову перспективу, яка була розроблена за рішенням Уряду України.

Досі на основі МСФЗ розроблені й діють Положення по бухгалтерському обліку, отже, можна

вважати, що нормативна база стосовно вимог МСФЗ сформована. Можна відзначити, що за останні 10 років в системі господарського обліку в Україні відбулися великі зміни й багато зроблено на шляху наближення до міжнародних стандартів. Проте застосування МСФЗ є не метою реформування бухгалтерського обліку, а, скоріше, інструментом забезпечення потреб користувачів у якісній інформації, яка дає правдиву картину фінансового стану й результатів діяльності підприємств. Впровадження в Україні МСФЗ дає змогу отримати сприятливе економічне середовище для інвесторів, керівників компаній.

Водночас існують проблеми, які не вдалося поки що вирішити, а саме:

- недостатньо значною є роль бухгалтерського обліку в управлінні підприємством;
- вітчизняний облік ще не досяг рівня інших країн;
- недостатньо застосовується аналіз господарської діяльності у практичній роботі бухгалтерів;
- підготовка українських бухгалтерів не завжди відповідає сучасним вимогам практики.

Висновки з проведеного дослідження. Процеси глобалізації суттєво впливають на поширення міжнародних стандартів фінансової звітності, здійснюють пряме втручання у трансформацію національних облікових систем, стають причиною їх змін.

У світі сформувалася глобальна система бухгалтерського обліку на підставі МСФЗ. Саме МСФЗ дають змогу поліпшити розвиток ринків капіталу, забезпечити фінансову прозорість, порівнянність інформації, її зрозумілість.

Прийняття МСФЗ за основу національної системи обліку є важливим кроком для будь-якої держави незалежно від рівня її економічного розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Нидлз Б., Андерсон Х., Колдуэлл Д. Принципы бухгалтерского учета / пер. с англ.; под ред. Я.В. Соколова. Москва : Финансы и статистика, 1997. 576 с.
2. Голов С.В. Міжнародні стандарти фінансової звітності: вдосконалення та застосування. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2007. № 11. С. 43–58.
3. Международные стандарты бухгалтерского учета и финансовой отчетности: опыт и перспективы внедрения в странах с переходной экономикой : международная научно-практическая конференция. Днепропетровск : ИМА, Пресс, 2007. 204 с.

4. Кирейцев Г.Г. Глобалізація економіки і уніфікація методології бухгалтерського обліку.

5. Клочко В.В. Глобалізація та її вплив на країни з перехідною економікою. *Економіка України*. 2001. № 10.

6. Яковец Ю.В. Глобализация и взаимодействие цивилизаций. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Экономика, 2003. 411 с.

7. Про затвердження Програми реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 1998 р. № 1706.

8. Стратегія застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2007 р. № 911-р.

REFERENCES:

1. Nidlz B. (1997) Principy buhgalterskogo ucheta. Perevod s ang. [Accounting Principles. Translation from English]. B. Nidlz, H. Anderson, D. Kolduell / pod red. Ya.V. Sokolova. Moskva : Finansy i statistika. (in Russian)

2. Golov S.V. (2007) Mizhnarodni standarti finansovoyi zvitnosti: vdoskonalennya ta zastosuvannya. Buhgalterskij oblik i audit [International Standards of Financial Stage: improvement and application. Accounting and audit]. (in Ukrainian)

3. Mezhdunarodnye standarty buhgalterskogo ucheta i finansovoj otchetnosti: opyt i perspektivy vnedreniya v stranah s perehodnoy ekonomikoj. Mezhdunarodnaya nauchno-prakticheskaya konferenciya (2007). [International Accounting Standards and Financial Reporting: Experience and Prospects for Implementation in Countries in Transition. International Scientific and Practical Conference]. Dnepropetrovsk : IMA, Press. (in Russian)

4. Kyreitsev H. H. Hlobalizatsiia ekonomiky i unifikatsiia metodolohii bukhgalterskoho obliku [Globalization of economy and unification of accounting methodology]. (in Ukrainian)

5. Klochko V.V. Globalization and her influence on countries with a transitional economy. *Economy of Ukraine*, 2001. № 10.

6. Yakovets Y.V. Globalization and co-operation of civilizations / Y.V. Yakovets. 2d edition processed and complemented. M. : Publishing House "Economy", 2003.

7. A decision of Cabinet of Ministers of Ukraine "On the claim of Reformation Program of the record-keeping system with the application of international standards" № 1706 28.10.1998.

8. An order of Cabinet of Ministers of Ukraine "Strategy of application of the International standards of the financial reporting in Ukraine" № 911-p 24.10.2007.